

Taiteilijapari elämänvirrassa

Riitta Konttinen: *Elämänvirras-
sa. Alvar ja Ragni Cawén*. Silta-
la 2015.

Alvar Cawén (1886–1935) on kuulunut vuosikymmeniä kotimaisen taiteemme kaanoniin, eikä taiteilijan jo elinaikanaan saavuttama asema taidemaalarina ole juurikaan horjunut. Cawénin murretuin värein maalaamalla maltillisen melankolisilla ja rakenteellisilla teoksilla on edelleenkin arvostajansa. Hänen taiteensa on määritelty moneen eri otteeseen Suomen ”maraskuulaisena” pidetyn taiteen kärkeen.

Ragni Cawén (1891–1981) oli taiteilijapuoliso ja niin ikään koulutettu taidemaalari. Häntä ja hänen taidettaan ei tunneta huolimatta tuotteliaasta työstä taiteilijana ja näyttelyurasta etenkin puolison varhaisen kuoleman jälkeen. Taiteilijana hän on jäänyt Alvar Cawénin varjoon.

Naistaiteilijoita Suomen taiteen historiassa monesti tutkinut taidehistorioitsija, professori Riitta Konttinen on kirjoittanut muuttaman kirjan myös taiteilijapareista. Näihin kuuluu pariskunta Alvar ja Ragni Cawén, joiden taidetta on esitelty viime vuosina pari kertaa myös yhteisnäyttelyinä.

Syksyllä 2015 molempien Cawénien teokset olivat esillä Tampereen taidemuseossa. Museonäyttelyn yhteydessä ilmestyi silloin sen kanssa samanniminen Konttisen kirja *Elämänvirrassa. Alvar ja Ragni Cawén*. Aiempaa laajemmin se kytki molempien taiteilijoiden elämäkerrat ajan tai-

dehistoriaan ja siitä tehtyyn viimeaikaiseen tutkimukseen.

Konttisen kirja on runsaasti kuvitettu, sen aineisto henkilö- ja taidehistoriallista. Kirja edustaa paljolti taiteilijaelämää ja taidetta yhdistelevää taidehistoriallista perustutkimusta, jossa uutera arkistotyö liittyy myös muiden tekemään viimeaikaiseen tutkimukseen. Cawénien kohdalla kumpikin taiteilijaelämä taustoineen saa vuorotellen paljon tilaa.

Tutkimus ei arvota keskushenkilöiden elämää ja taidetta vaan antaa lähdekriittistä huolimatta äänen kunkin aikakauden kirjoittajille – etenkin taidearvostelijoille. Konttisen omakin ääni kuuluu, tai pikemminkin, hänen tutkijanotteensa vaikuttaa.

Kirjan ongelmana on lähdeviitteiden puute. Kirjassa on kuitenkin runsas lähde- ja kirjallisuusluettelo sekä henkilöhakemisto. Molempien taiteilijoiden elämäнкаaret näyttelyineen esitellään perusteellisesti.

Kirjan luettuani minä, itsekin taidehistorioitsija, -arvostelija ja tutkija, mietin etenkin sitä, mihin pysähdyin monesti lukuprosessin aikana. Ragni Cawén oli, usean aikalaisensa ja häntä edeltäneen taiteilijan lailla, taiteen hierarkkisessa rakenteessa ”naistaiteilija”. Hän sai kokea sen, mikä oli sopivaa, sallittua ja hyväksyttävää taiteilijamiehelle ja tekeväälle naiselle, ylipäättään säätyläistaiselle naiselle. Taidekoulutuksesta huolimatta Ragni Cawén työskenteli miehensä elinaikana piirustuksenopettajana, joka suunnitteli myös tekstiilejä ja perheen lehdissäkin esitellyn asunnon, ”Alvar Cawénin taiteilijakodin”, siis taiteilijamiehen upean kodin.

Oman uransa taiteilijana Ragni Cawén aloitti pienen lapsen äitinä vasta puolison kuoltua. Ratkaisun on ollut varmasti käytännön syyt, mutta niihin vaikuttivat myös ajan asenteet ja käytännöt.

Jo 1800- ja 1900 -luvun vaihteen taidekouluissa naisopiskelijat olivat saaneet edustaa enemmistöä, joka opetustilanteissa siirret-

tiin usein marginaaliin, koskipa valikointi sitten ateljeetiloja, annetun opetuksen määrää tai alastonmallin piirtämisen normeja. Pariisissakin taiteilevat naiset koettiin pääasiassa joutilaiksi neideiksi. Sama koski myös Suomea, joka tosin joissakin asioissa oli Cawénien aikana yhdenvertaisuudessa pitemällä.

Asenteet sai kokea aikoinaan myös Ragni Cawén (s. Holmberg). Hänen pitäessään ensinäyttelyä kriitikot näkivät hänet alkuun vain Alvar Cawénin oppilaana. Sittemmin hänet katsottiin taiteilijan puolisoksi ja teoksia verrattiin yleensä tämän teoksiin vielä miehen kuoltuakin. Samaa voi lukea nykyäänkin Cawénien yhteinäytelyistä kirjoitetuista kritiikeistä. Nyt toki ymmärretään historiallista tilannetta. 90-vuotiaaksi elänyt Ragni Cawén ei saanut mahdollisuutta yltää samaan kuin häntä paljon aiemmin kuollut taiteilijapuoliso.

Kirjeenvaihdon perusteella Ragni Cawén oli alkuun epävarma lahjakkuudestaan ja koki siksi tärkeäksi toimia lähinnä miehensä työn tukijana. Konttisen mukaan ratkaisu oli kuitenkin poikkeuksellinen. Hän vertaa sitä muihin saman ajan taiteilijapareihin, muun muassa perheystäviin Victor Janssoniin ja Signe Hammarsten-Janssoniin, Tove Janssonin vanhempiin. Kuvaavaa on, että Ragni Cawénin varsinainen taiteilijanura käynnistyi edesmenneeltä puolisolta keskenjääneen Jämsänkosken kirkon alttaritaulun viimeistelytyöllä vuonna 1935. Hän oli silloin 44-vuotias. Myöhemmin hän puolusti usein miehensä taidetta mielestään ymmärtämättömiä kritikoita vastaan. Lähdekritiikissään Konttinen kuitenkin kumoaa välillä oletetun kielteisyyden, mikä korostuu Ragni Cawénin kritiikkejä koskevista muistiinpanoista.

Harvoin on kirjoitettu aiheesta, minkä Konttinen kirjassaan moineen otteeseen mainitsee, joskaan ei edes nimeä ilmiötä. Viime vuosina on modernismin historian tutkimuksessa tuotu esille raken-

teellinen taantuma, joka johtuu naisten yleisestä väheksynnästä.

Kirjassaan Konttinen esittää, miten 1910–20-luvun Suomen taidekentällä esimerkiksi arvostettiin yleensä naismaalareiden taitoa käyttäen väriä ja valöörejä. Vaatimukset naistaiteilijoita kohtaan olivat monesti ristiriitaisia ja niitä esittävät kriitikot usein naisia. Naistaiteilijoiden teoksia moitittiin sievistelynä, sovinnaisina ja jäljittelynä.

Olen keskittynyt paljolti Ragni Cawéniin ja tämän paikkaan, jonka hän oli saanut ja itse ottanut sekä taiteilijana että naisena. Mutta *Elämänvirrassa* on yhtä lailla mielenkiintoinen kirja Alvar Cawénista, jonka arvostettua paikkaa taidehistoriassa Konttinen liikauttaa hieman horjuttamatta silti ja lustaa.

Elämänvirtaa ovat sairaalloisuus, ystävyydet, taiteilijatoveruudet, perhe- ja sukusiteet. Sitä on myös sijoittuminen sisällissodan jälkeiselle itsenäisen Suomen valkoiselle kartalle ja kansallisen taidemailman johtoon vähän ennen kuolemaa 48-vuotiaana.

Alvar Cawén oli taustaltaan aristokraatti, mikä osaltaan vaikutti hänen olemukseensa ja sitä kautta aikalaistapaan katsoa hänen taidettaan toisin kuin prolettaareja esittäneiden muutamien taiteilijatoverien tuotantoa. Konttinen tuo kuitenkin esille, miten myöhempi aika, tässä tapauksessa 1970-luvulla järjestetty takautuva näyttely toi esille taiteilijan työn merkityksen sen ajan taiteelle ja tuolloin ymmärretyn pitkäjänteyden kokonaisnäkömyksen musiikillisine teemoineen.

MARJA-TERTTU KIVIRINTA

Kirjoittaja on taidehistorioitsija, -kriitikko ja tutkija.